

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงของสภาวะการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆมีผลทำให้ต้องมีการปฏิรูประบบบริการด้านสุขภาพของประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว บุคลากรที่รับผิดชอบในการให้บริการด้านสุขภาพรวมทั้งสาขาวิชาชีพการพยาบาลต้องปฏิบัติงานในลักษณะเชิงรุกมากขึ้น โดยเน้นผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและการดูแลตนเอง นำวิทยาการก้าวหน้าต่างๆมาใช้ในการปฏิบัติงานมากขึ้น นอกจากนี้ต้องจัดให้มีการบริการพยาบาลที่ชุมชนมีส่วนร่วม มีความค่องตัวในการบริหารงาน การบริการที่มีคุณภาพมีมาตรฐานและความต่อเนื่อง (ทัศนา บุญทอง, 2543) โรงพยาบาลหลายแห่งเข้าร่วมโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (hospital accreditation) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการบริการที่มีคุณภาพให้แก่สังคมและผู้รับบริการ ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลในการประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการสุขภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกระทบต่อวิชาชีพการพยาบาลซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริการสุขภาพแก่ประชาชน

การบริการสุขภาพในหอผู้ป่วย จะต้องสอดคล้องกับนโยบายในการบริการสุขภาพของโรงพยาบาลที่จะสนองตอบนโยบายของประเทศชาติ ทั้งนี้โดยมีกลุ่มงานการพยาบาลเป็นแกนกลางที่สำคัญและหัวหน้าหอผู้ป่วยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารงานโดยวางระบบงานให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน นำแผนงานและนโยบายมาสู่การปฏิบัติในหอผู้ป่วย (Stevens, 1980) โดยใช้กลยุทธ์ตามอำนาจหน้าที่และนิเทศผู้ร่วมงาน ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรพยาบาลผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อให้ผลการปฏิบัติงานเกิดผลลัพธ์ตรงตามต้องการ ได้แก่ คุณภาพการพยาบาลที่สูงขึ้น และต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ลดลง (Sovie, 1994) หัวหน้าหอผู้ป่วยต้องมีความพร้อมในการประสานงานเพื่อการดูแลผู้ป่วย รวมทั้งการสื่อสารและการให้คำปรึกษา (Loverridge & Cummings, 1996) นอกจากนี้ สเวนเบอร์ก (Swansburg, 1996) อธิบายให้เห็นความสำคัญของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ผลงานบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องพิจารณาบทบาทและหน้าที่ในความรับผิดชอบโดยการแสดงบทบาทที่ควรกระทำให้อุบัติขึ้น

จะต้องยอมรับและเข้าใจในบทบาทของตนเอง สามารถแสดงพฤติกรรมโดยการสื่อสารแต่ละบทบาทออกมาอย่างชัดเจนให้ปรากฏแก่สายตาผู้อื่นได้ ฟลิคแมน(Friedman, 1986 อ้างใน Swansburg, 1996) กล่าวว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยเป็นบุคคลที่จะพัฒนางานให้ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพ โดยอยู่ในพื้นฐานของหน้าที่รับผิดชอบสำคัญ นอกจากการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการและการควบคุมแล้ว ต้องปฏิบัติงานโดยแสดงพฤติกรรมในบทบาทต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น บทบาทผู้ชำนาญทางคลินิก บทบาทผู้สอน บทบาทผู้ให้คำปรึกษา บทบาทผู้วิจัย และบทบาทอื่นๆ

องค์กรผู้บริหารการพยาบาลแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Organization of Nurse Executives (AONE), 1992 อ้างใน Sullivan, 1997) ได้ระบุบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยโดยต้องเป็นผู้ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก บริหารทรัพยากรเพื่อการดูแลผู้ป่วย สนับสนุนและควบคุมบุคลากรให้ปฏิบัติงานภายใต้ขอบเขตวิชาชีพ ควบคุมการปฏิบัติการพยาบาลให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ สื่อสารแผนกลยุทธ์ให้เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติ ประสานและให้ความร่วมมือกับสหสาขาวิชาชีพเพื่อการดูแลรักษาผู้ป่วย สอดคล้องกับคำอธิบายของ เรมวถ นันท์ศุภวัฒน์ (2542) ว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยต้องแสดงพฤติกรรมการทำงานให้เป็นไปตามความคาดหวัง ตามสิทธิและหน้าที่ในตำแหน่งโดยการแสดงบทบาท คือ ผู้บริหารจัดการ ผู้อำนวยการดูแลผู้ป่วย ผู้ให้คำปรึกษา ผู้สอน ผู้ประสานการรักษาผู้ป่วย ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้วิจัย นอกจากนี้แกนซ์และมาร์สเช (Grant & Massey, 1999) กล่าวว่าบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยและบทบาทของผู้นำมีการแสดงพฤติกรรมที่คาบเกี่ยวกัน ซึ่งประกอบด้วย การพิทักษ์สิทธิผู้ป่วย ผู้นำการตัดสินใจ ผู้ให้ความรู้ และผู้เป็นแบบอย่างที่ดี

ในปัจจุบันวิชาชีพการพยาบาลได้มีการทบทวนบทบาทให้ชัดเจนขึ้น มีจุดเน้นการปฏิบัติการพยาบาลที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของวิชาชีพคือ การควบคุมมาตรฐานการปฏิบัติการพยาบาลและให้การพยาบาลผู้ป่วยทางด้านร่างกายและจิตใจโดยใช้ความรู้เชิงวิชาการและความสามารถขั้นสูง สนับสนุนให้ผู้ป่วยสามารถดูแลสุขภาพของตนเอง ทำหน้าที่ประสานงานในทีมสุขภาพ เป็นผู้ประเมินปัญหาและวางแผนการพยาบาล บทบาทผู้ร่วมงาน บทบาทครู บทบาทผู้ประสานงาน บทบาทผู้นิเทศ บทบาทที่ปรึกษา บทบาทผู้ประเมินผลและพัฒนางาน และบทบาทผู้วิจัย (สมจิต หนูเจริญกุล, 2542) ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ จึงต้องมีการแสดงบทบาทผู้นำ ผู้จัดการ ผู้เปลี่ยนแปลง ผู้แทนผู้ป่วยและผู้ประสานด้านศาสนาและวัฒนธรรม (ฟารีดา อิบราฮิม, 2541)

การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยในสถานการณ์ของการจัดบริการสุขภาพในยุคปัจจุบัน หัวหน้าหอผู้ป่วยต้องมีการพัฒนาความรู้และทักษะในงานให้กว้างและลึกในด้านการเงิน การตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหา การกล้าแสดงออก การพัฒนาบุคลากร การทำ

วิสัยทัศน์ให้เป็นจริง การธำรงรักษาบุคลากรและการกระจายอำนาจไปสู่ผู้ร่วมปฏิบัติงาน (Swansburg, 1996) และ ลิตวิน (Litwin, 1997 อ้างใน Lancaster, 1999) ได้อธิบายขอบเขตและความคาดหวังที่เป็นภาระหน้าที่รับผิดชอบของหัวหน้าหอผู้ป่วยในอนาคตว่า หัวหน้าหอผู้ป่วยต้องเป็นผู้มีความรู้ เป็นผู้วางแผนกลยุทธ์ เป็นนักพัฒนา เป็นผู้สอนชี้แนะ เป็นที่เล็ง เป็นผู้จูงใจ ให้มีการทำงานเป็นทีม ให้ความร่วมมือกับสมาชิกทีมในการดูแลผู้ป่วย ผู้พัฒนาคุณภาพการพยาบาลและพัฒนาบุคลากร จะเห็นว่าการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยต้องอาศัยความรู้และทักษะหลาย ประการ เพื่อให้สามารถแสดงบทบาทได้เหมาะสมกับตำแหน่งและหน้าที่รับผิดชอบ

ภายใต้นโยบายการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ พยาบาลวิชาชีพต้องมีสมรรถนะหลักในการปฏิบัติการพยาบาลที่สอดคล้องกับการปฏิบัติการพยาบาลในยุคปัจจุบัน คือ การปฏิบัติการพยาบาล การปฏิบัติศัลยกรรม การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและภูมิคุ้มกัน การฟื้นฟูสภาพ การรักษาโรคเบื้องต้น การสอนและให้คำปรึกษา การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำและบริหารจัดการ การดำเนินสิทธิบุคคล การทำวิจัย การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาตนเอง และการพัฒนาวิชาชีพ (ทัศน บุญทอง, 2544) จากความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนบทบาทและสมรรถนะที่สำคัญในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพภายใต้เงื่อนไขระบบบริการสุขภาพดังกล่าว ส่งผลให้การจัดระบบบริการสุขภาพในระดับหอผู้ป่วยต้องมีการพัฒนาปรับปรุงการบริการด้วย ดังนั้นหัวหน้าหอผู้ป่วยในฐานะผู้บริหารการพยาบาลระดับต้นที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อผลผลิตในหอผู้ป่วย ต้องรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและมีบทบาทสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายจากการปฏิรูประบบบริการพยาบาล หัวหน้าหอผู้ป่วยจำเป็นต้องมีการทบทวน พัฒนาและปรับปรุงตนเองเพื่อให้มีการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยครอบคลุม ครบถ้วนตามบทบาทที่พึงกระทำในตำแหน่ง มีการขยายกิจกรรมแต่ละบทบาทให้ชัดเจนสอดคล้องกับการจัดบริการ ปฏิบัติบทบาทให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พยาบาลประจำการผู้ได้บังคับบัญชา

จากการปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ หัวหน้าหอผู้ป่วยอาจต้องเตรียมรับกับความรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้น ต้องเป็นผู้จัดการ ส่งเสริมและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นผู้โน้มน้าวและนำพาให้พยาบาลประจำการเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการใช้พฤติกรรมความเป็นผู้นำของตนเอง สร้างความมั่นใจและชักจูงให้พยาบาลประจำการยอมรับและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน (พวงรัตน์ บุญญาบุรุษ, 2544) นอกจากนี้จำเป็นต้องปฏิบัติด้านบริหารจัดการ แสดงพฤติกรรมเฉพาะและใช้กลยุทธ์ต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเฉพาะเจาะจง เป็นผู้ให้คำปรึกษาและสอนให้ผู้ปฏิบัติมีแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง (ฟาริดา อิบราฮิม, 2542) การตัดสินใจคุณภาพการบริการสุขภาพส่วนใหญ่มาจากคุณภาพการพยาบาลที่ผู้ป่วยได้รับ พยาบาลจึงต้องดูแลผู้ป่วยจนเกิดความพึงพอใจในการบริการ โดย

ปฏิบัติให้แน่ใจว่าเต็มความคาดหวังของผู้ป่วย ดังนั้นถึงที่หัวหน้าหอผู้ป่วยต้องตระหนักคือ การบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ แสดงถึงความรับผิดชอบต่อผู้ป่วย ต่อบุคลากรได้บังคับบัญชาและหอผู้ป่วยที่ตนเองปฏิบัติอยู่ หัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีวิธีการปฏิบัติงานในรูปแบบเดิม อาจสร้างสรรค์วิธีการทำงานใหม่น้อย ทำให้มีผลต่อบุคลากรผู้ร่วมปฏิบัติงานที่เห็นงานเดิมอยู่เป็นประจำ อาจขาดแรงจูงใจในการสร้างสรรค์งานบริการใหม่ให้มีคุณภาพ ดังนั้นหัวหน้าหอผู้ป่วยต้องมีบทบาทในการกระตุ้นให้บุคลากรในหน่วยงานมีความตื่นตัวในการคิด ค้นหาคำตอบ วิเคราะห์และสังเคราะห์ เช่น การทำวิจัยและเชื่อมโยงงานวิจัยให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน (รัชดา ตันติสารสาสน์, 2544)

โรงพยาบาลชุมชนเป็นสถานบริการสุขภาพระดับอำเภอ อยู่ในสายการสนับสนุนของโรงพยาบาลภูมิภาค มีจำนวนเตียงให้บริการผู้ป่วยตั้งแต่ขนาด 10 - 150 เตียง มุ่งให้บริการสุขภาพแบบผสมผสานด้านการส่งเสริมสุขภาพ ควบคุมและป้องกันโรค รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพและบริการตามระบบการส่งต่อ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการดูแลสุขภาพกับสถานีอนามัย ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ (กองสาธารณสุขภูมิภาค, 2540) มีขอบเขตการปฏิบัติงานพยาบาลในระดับปฐมภูมิ โดยให้บริการแก่ประชาชนทุกวัย เน้นการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันการเจ็บป่วย การคัดกรองเบื้องต้น และการดูแลรักษาผู้เจ็บป่วยไม่รุนแรงในภาวะเจ็บป่วยเฉียบพลัน จัดการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังและการฟื้นฟูสภาพ ให้คำปรึกษาแนะนำ สนับสนุนและส่งเสริมผู้ป่วยและญาติดูแลสุขภาพตนเอง มีระบบการส่งต่อที่มีประสิทธิภาพ (ทัศนา บุญทอง, 2543) หัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลชุมชนจึงจำเป็นต้องแสดงบทบาทในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับลักษณะงานในโรงพยาบาลชุมชนด้วย

โรงพยาบาลชุมชน ในจังหวัดกำแพงเพชร มีการพัฒนาเพื่อเข้าสู่การรับรองคุณภาพโรงพยาบาล หัวหน้าหอผู้ป่วยนอกจากรับผิดชอบคุณภาพการพยาบาลในหอผู้ป่วยแล้วยังมีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในทีมนำต่างๆของโรงพยาบาล เช่น กรรมการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล กรรมการบริหารความเสี่ยง กรรมการดูแลผู้ป่วย รวมทั้งเป็นผู้ประสานคุณภาพในระดับของโรงพยาบาล เป็นต้น หัวหน้าหอผู้ป่วยต้องปฏิบัติบทบาทผู้นำในการพัฒนาคุณภาพการพยาบาลในหน่วยงานของตนเอง ผสมผสานโดยนำระบบประกันคุณภาพการพยาบาล การควบคุมคุณภาพและปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งช่วยเหลือและให้คำปรึกษาหน่วยงานอื่นด้วย หัวหน้าหอผู้ป่วยต้องทำความเข้าใจและพัฒนาทักษะตนเองให้แสดงพฤติกรรมตามบทบาทของผู้นำ บทบาทผู้ประสานงานและบทบาทผู้ให้คำปรึกษาออกมาชัดเจน บริหารจัดการให้มีการวางแผน กำหนดนโยบายและถ่ายทอดแนวคิด นำแนวคิดที่มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมของพยาบาลประจำการมาพัฒนาหอผู้ป่วย มีการปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี เสริมสร้างการ

เรียนรู้บทบาทแก่พยาบาลประจำการ (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2540) แต่เนื่องจากโรงพยาบาลชุมชนมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและจำนวนบุคลากรทำงาน ทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยมีโอกาสได้รับการศึกษาอบรมเฉพาะทางด้านบริหารการพยาบาลน้อย เนื่องจากต้องให้โอกาสในผู้ที่เป็นหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลก่อน หัวหน้าหอผู้ป่วยส่วนใหญ่ปฏิบัติงานโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติในวิชาชีพมาก่อน เข้าสู่ตำแหน่งโดยรับคำแนะนำและเลียนแบบให้ปฏิบัติตามแนวคิดของหัวหน้าหอผู้ป่วยคนเดิม ซึ่งทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยรู้สึกไม่มั่นใจและไม่สามารถเชื่อมั่นได้ว่าปฏิบัติบทบาทได้เหมาะสม สอดคล้องกับคำกล่าวของกนกวรรณ จิตต์ศรีงาม (2538) ว่าหัวหน้าหอผู้ป่วยมีความสามารถในการแสดงบทบาทในด้านต่างๆ ได้ไม่ชัดเจน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะได้รับการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ตำแหน่งไม่เพียงพอ

โรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดกำแพงเพชรบางแห่งเปิดทำการไม่นาน ประกอบกับมีจำนวนบุคลากรพยาบาลน้อย ทำให้จำเป็นต้องคัดเลือกพยาบาลที่มีประสบการณ์ไม่มากนักเข้ามาดำรงตำแหน่งหัวหน้าหอผู้ป่วย ทำให้ได้หัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีคุณสมบัติไม่ตรงตามที่ต้องการ อาจทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติงานอย่างไม่เข้าใจในบทบาทของตนเองหรือปฏิบัติไม่ตรงกับบทบาทที่ควรปฏิบัติ ทั้งนี้อาจแสดงบทบาทออกมาไม่เหมาะสม หรือไม่สามารถบริหารจัดการหอผู้ป่วยให้เกิดคุณภาพได้ จึงมีโอกาสเกิดผลกระทบที่ตามมาคือ ขาดการยอมรับจากพยาบาลประจำการซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชา

นอกจากนี้การบริการในหอผู้ป่วยที่มีภาระงานในการดูแลผู้ป่วยมาก จากข้อมูลการบริการผู้ป่วยในของโรงพยาบาลคลองขลุงซึ่งเป็นโรงพยาบาลชุมชนระดับ 60 เตียง มีอัตราครองเตียงปี 2545 เฉลี่ยร้อยละ 85 แต่ละหอผู้ป่วยรับผู้ป่วยนอนเฉลี่ย 20 - 25 รายต่อวัน (กลุ่มงานการพยาบาลโรงพยาบาลคลองขลุง, 2545) อาจมีผลให้หัวหน้าหอผู้ป่วยมีเวลาในการบริหารงานน้อย ขาดการวางแผนและวางระบบงานเพื่อให้มีคุณภาพ เช่น ระบบการสอนผู้ป่วยและครอบครัว การพิทักษ์สิทธิให้ผู้ป่วย ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการบริการผู้ป่วยโดยตรง ผู้ป่วยอาจขาดความเชื่อมั่นในการบริการที่ได้รับและส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในการบริการ จะพบได้จากเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้น เช่น กรณีข้อขัดแย้งในระหว่างให้บริการพยาบาลกับผู้ป่วยและญาติ การที่ผู้ป่วยไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากได้รับข้อมูลจากผู้ปฏิบัติไม่เพียงพอ รวมถึงเคยมีกรณีร้องเรียนเรื่องการไม่รักษาความลับของผู้ป่วย นอกจากนี้โรงพยาบาลชุมชนได้จัดบริการที่สนองตอบต่อนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า มีหัวหน้าหอผู้ป่วยส่วนหนึ่งที่ต้องรับผิดชอบการบริหารจัดการในศูนย์บริการสุขภาพชุมชน โดยละทิ้งหอผู้ป่วยและแบ่งเวลามาปฏิบัติงานในสถานีนอนมัยที่เป็นที่ตั้งของศูนย์สุขภาพชุมชน ทำให้หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ได้ไม่ครบถ้วน มีเวลาให้คำปรึกษาและให้ความรู้แก่บุคลากรพยาบาล รวมทั้งผู้ป่วยและครอบครัวน้อยลง จาก

นโยบายและแผนงานของโรงพยาบาลชุมชนทุกแห่งในปี 2546 ให้เริ่มมีการพัฒนางานด้านวิจัย (คณะกรรมการบริหารโรงพยาบาลคลองขลุง, 2545) ถึงแม้ว่าขณะที่ศึกษานี้อยู่ในช่วงเวลาของแผนดังกล่าว แต่การพัฒนา ยังไม่มีการปฏิบัติที่ชัดเจน และในปีที่ผ่านมา มีการวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหา และ พัฒนาคุณภาพงานในลักษณะของการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (continuous quality improvement) อย่างง่ายมากกว่าการทำวิจัย มีการนำผลงานวิจัยที่ค้นคว้าได้จากการอำนวยการพยาบาลมากว่าอ้างอิงเพื่อพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติการพยาบาลบ้าง ซึ่งพบได้จากการเขียนอ้างอิงในแนวทางปฏิบัติการพยาบาลต่างๆ

จากความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนทิศทางระบบบริการสุขภาพ ได้เน้นให้ผู้ปฏิบัติงานของสถานบริการระดับโรงพยาบาลชุมชนทุกคนต้องปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะที่ผู้ศึกษาปฏิบัติงานในบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลชุมชน จึงสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยโดยศึกษาและเปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของตนเองและพยาบาลประจำการ โดยรวบรวมแนวคิดการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยที่ควรปฏิบัติในยุคปัจจุบัน คือ บทบาทผู้ให้การดูแลผู้ป่วย บทบาทผู้ประสานงาน บทบาทผู้พิทักษ์สิทธิผู้ป่วย บทบาทผู้นำการเปลี่ยนแปลง บทบาทผู้ให้คำปรึกษา บทบาทผู้นำ บทบาทผู้บริหารจัดการ บทบาทผู้วิจัยและบทบาทผู้ให้ความรู้ ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่ามีความสอดคล้องกับการจัดบริการพยาบาลในโรงพยาบาลชุมชนด้วย ถึงแม้ว่าบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของบุคลากรพยาบาลทุกระดับในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร ขึ้นกับกองการพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ที่กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบไว้แล้ว 3 ด้าน คือ ด้านบริหารบริการพยาบาล ด้านบริการพยาบาลและด้านวิชาการ (กองการพยาบาล, 2539) ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่าบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของหัวหน้าหอผู้ป่วยอาจจำเป็นต้องมีการปรับปรุง ขยายให้ครอบคลุมมากขึ้นและสอดคล้องกับการจัดบริการในสภาวะการณ์ยุคปัจจุบัน จึงต้องการศึกษาการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยในด้านต่างๆ ตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการนั้นอยู่ในระดับใด และการศึกษานี้ไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน จึงเป็นโอกาสดีที่หัวหน้าหอผู้ป่วยได้ประเมินการปฏิบัติบทบาทของตนเองโดยอาศัยทั้งการรับรู้ของตนเองและพยาบาลประจำการที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งถือว่าเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีความใกล้ชิดและรับรู้บทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยมากที่สุดเป็นผู้ประเมิน เป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับให้หัวหน้าหอผู้ป่วยทราบ หากผลของการศึกษาพบว่ามีการรับรู้ที่แตกต่างกัน อาจทำให้ง่ายต่อการแก้ไขจุดบกพร่องของการปฏิบัติบทบาทของหัวหน้าหอผู้ป่วยให้ดียิ่งขึ้น ปรับปรุงที่ถูกทิศทางและพัฒนาการปฏิบัติบทบาทตามหน้าที่รับผิดชอบของหัวหน้าหอผู้ป่วยให้มีการแสดงพฤติกรรมที่เห็นเป็นรูปธรรม ชัดเจน เหมาะสมและสามารถปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งได้อย่างครบถ้วน (Dunham-taylor & Klafehn, 1995)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วย
โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการ
โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วย
และพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร

คำถามการศึกษา

1. การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยโรงพยาบาลชุมชน
จังหวัดกำแพงเพชร ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับใด
2. การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการโรงพยาบาล
ชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับใด
3. การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาล
ประจำการ โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตาม
การรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร โดย
รวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน 2545

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วย หมายถึง การแสดงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน
ตามภาระหน้าที่รับผิดชอบในตำแหน่งหัวหน้าหอผู้ป่วย เป็นบทบาทที่กระทำจริง โดยรวบรวมจาก
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บทบาทผู้ให้การดูแลผู้ป่วย บทบาทผู้ประสาน
งาน บทบาทผู้พิทักษ์สิทธิผู้ป่วย บทบาทผู้นำการเปลี่ยนแปลง บทบาทผู้ให้คำปรึกษา บทบาท

ผู้นำ บทบาทผู้บริหารจัดการ บทบาทผู้วิจัย และบทบาทผู้ให้ความรู้ ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถาม
ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเอง

หัวหน้าหอผู้ป่วย หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตประกอบ
วิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง จากสภาการพยาบาล ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
หัวหน้าหอผู้ป่วย โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร

พยาบาลประจำการ หมายถึง พยาบาลวิชาชีพ ที่ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตประกอบ
วิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง จากสภาการพยาบาล และปฏิบัติงานในสายบังคับบัญชา
ของหัวหน้าหอผู้ป่วย และพยาบาลเทคนิคที่ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการ
พยาบาลและผดุงครรภ์ชั้นสอง จากสภาการพยาบาลและปฏิบัติงานในสายบังคับบัญชาของหัวหน้า
หอผู้ป่วยเช่นกัน

โรงพยาบาลชุมชน หมายถึง โรงพยาบาลระดับอำเภอ ในจังหวัดกำแพงเพชร อยู่ใน
การสนับสนุนของกองโรงพยาบาลภูมิภาค สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่มีจำนวนเตียงตั้งแต่
10-60 เตียง จำนวนทั้งหมด 10 แห่ง ประกอบด้วย โรงพยาบาลคลองขลุง โรงพยาบาลขาณุวร
ลักษบุรี โรงพยาบาลคลองลาน โรงพยาบาลพรานกระต่าย โรงพยาบาลลานกระบือ โรงพยาบาล
ทรายทองวัฒนา โรงพยาบาลปางศิลาทอง โรงพยาบาลบึงสามัคคี โรงพยาบาลไทรงาม และโรง
พยาบาลห้วยโพธิ์ทะเล